

For example, in the evaluating of the training quality of future specialists may implemented such indicators that would meet the qualitative characteristics of a modern specialist model (analysis of the development of professional, personal, creative qualities of the students).

It's emphasizes that personality formation occurs in the process of influence on his/her cultural environment of higher education. Therefore, to form a bright, creative, highly individual student is extremely important to create the University of humanitarian professionally oriented environment. Luhansk Taras Shevchenko National University in its activities orients on the professional training that will meet the modern requirements of the labor market. The university developed a multi-tiered system of quality vocational training of students of economic specialties.

It is concluded that the level of knowledge of the graduates, ethical and social maturity are the determining factors for successful learning at the university. Therefore, the quality management system of the university education should be comprehensive, covering all the stages of education, including pre-university preparation, direct training in the universities and support of the graduates in the field of their use in production.

The author states that the model of the estimation of students training of economic specialties will be developed and described in the further studies.

Key words: *students, model, quality of higher education, evaluation criteria, professional training of specialists, quality of training students.*

УДК 811.161.2+811.111]'25:378.091.33

А. С. Ольховська

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ОБ'ЄКТ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена аналізу правових аспектів діяльності перекладача, що входять до його фахової компетентності та мають стати обов'язковою складовою професійного навчання. Зокрема розглядається авторське право перекладача, захист прав та професійні спілки, покликані допомогти перекладачеві їх відстоювати, кримінальна відповідальність перекладача, стандарти професії в усному та письмовому перекладах. Обґрунтовується необхідність побудови спеціальних навчальних матеріалів на основі відібраної інформації та подальшої їх апробації.

Ключові слова: *перекладацька компетентність, фахове навчання, правовий статус перекладача, авторське право, захист прав перекладача, професійні спілки, кримінальна відповідальність перекладача, навчальні матеріали.*

Постановка проблеми. Робота перекладача в кожній державі регулюється нормами трудового законодавства. Перекладач може вступити до штату співробітників певного підприємства чи фірми або підписати договір на виконання певних робіт [1]. Розкриття загальних норм трудового законодавства входить до завдань такої дисципліни, як «Правознавство», що є обов'язковою для вивчення майбутніми перекладачами. Однак, у межах

цієї дисципліни студенти зазвичай отримують лише загальні правові знання, які фактично мало відносяться до діяльності власне перекладача, що негативно відбивається на їхній фаховій компетентності.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі питання правового регулювання перекладацької діяльності розглядаються в низці праць [1–4; 8–11; 14; 15; 19; 20], але ця інформація є розрізною, а її знаходження потребує значних зусиль. До того ж, фактично, ці питання не виносяться на розгляд студентів-майбутніх перекладачів, що відбивається на рівні їхньої професійної підготовки. Наше дослідження [12] показало дуже низький рівень знань студентів відносно правових норм, що мають безпосереднє відношення до роботи перекладача. Усе це свідчить про необхідність узагальнення основних юридичних аспектів роботи перекладача та організації їх у спеціальні навчальні матеріали, що сприятиме підвищенню рівня фахової підготовки майбутніх перекладачів та зростанню їх конкурентоздатності на ринку праці.

Мета статті – розглянути специфічні аспекти правого регулювання перекладацької діяльності, що мають бути включені до фахового навчання майбутніх перекладачів. Для досягнення вище зазначеної мети використовувалися такі методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури за проблематикою роботи.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайно важливою на сьогодні є проблема авторського права перекладача, якою розпочали серйозно займатися лише у ХХ столітті й ознайомлення з якою є необхідною умовою навчання майбутніх перекладачів. Для того, щоб встановити основні положення, пов'язані з авторськими правами перекладача, слід звернутися перш за все до Цивільного Кодексу України [18] та Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-XII (з наступними змінами та доповненнями) [4], до посібників із права інтелектуальної власності [14] та консультацій досвідчених юристів [20].

Так, стаття 433 Цивільного кодексу України та стаття 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» визначають, що об'єктами авторського права, зокрема, є твори в галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо). Відповідно до цього Закону охороняються мають усі зазначені вище твори, як оприлюднені, так і неоприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

Стаття 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає майнові права автора твору. Так, до майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать: а) виключне право на використання твору; б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому, зокрема, право дозволяти або забороняти відтворення та переклади творів. Відповідно до пункту 3 частини 1 статті 441 Цивільного кодексу України використанням твору є також його переклад.

Закон України про авторське право визначає переклади творів як окремий об'єкт авторського права і як окремий вид використання вже оприлюдненого твору. Суб'єктом авторських прав на переклади, тобто особою, яка володіє виключними авторськими особистими немайними і майновими правами, є той, хто здійснив переклад, або його правонаступники. Отже, автор перекладу має право на власний розсуд, без будь-яких обмежень, використовувати переклад (безумовно, з урахуванням винятків, які можуть бути спричинені тим, що переклад здійснено за чийось замовленням тощо). Однак, як зазначалося вище, відповідно до чинного законодавства і сам твір є об'єктом авторського права, а це означає, що авторові твору належить виключне право дозволяти або забороняти будь-яке його використання. Зважаючи на те, що переклад відповідно до пункту 3 частини 1 статті 441 Цивільного Кодексу визнається одним із способів використання твору, можемо зробити висновок про те, що, за загальним правилом, для того, щоб зробити переклад будь-якого опублікованого твору, надавши йому законний статус, автор і перекладач мають укласти договір про видачу дозволу на переклад і його використання. Зазвичай такий договір укладає автор із тією організацією, яка має намір використати його твір [14; 20].

Разом із тим закон допускає декілька винятків із цього правила [20]. Перший виняток передбачено в пункті 3 частини 1 статті 434 ЦК і продубльовано в пункті «а» частини 1 статті 10 Закону «Про авторське право і суміжні права». Зміст цього винятку полягає в тому, що повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації, не є об'єктами авторського права і не охороняються в такій якості законом. Це означає, що будь-яке використання таких об'єктів (включаючи переклад) може бути здійснено без згоди їх автора. Зміст другого винятку розкрито в

пункті 3 частини 1 статті 21 Закону «Про авторське право і суміжні права». Згідно з законом, можливим є відтворення у пресі публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей із поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонене автором. При цьому посилання на видання і автора статті є обов'язковим.

Попри те, що про такий спосіб використання, як переклад, у даній нормі не йдеться, юристи [20], використовуючи принцип аналогії, все ж вважають, що це положення можна застосовувати і до відтворення статті у вигляді перекладу. Зазначається також, що застереження щодо передруку досить рідко здійснюються в тексті статті чи навіть після редакційного матеріалу. Однак переважна більшість видань розміщує такі застереження щодо всіх без винятку статей у тій своїй частині, яка містить інформацію про видавця, редакційний колектив тощо. У таких випадках наявність подібного застереження все ж доцільно розглядати як вказівку про необхідність отримання згоди автора (частіше – видання) на здійснення передруку статті. У свою чергу, відсутність такого застереження взагалі дозволяє зробити переклад і опублікувати його без згоди автора, обмежившись лише вказівкою його імені та джерела первісної публікації.

Відповідно до українського законодавства авторським правом не охороняються переклади законів, указів, судових рішень та інших документів, які мають офіційний характер [3]. Для того, аби з'ясувати, які саме переклади є офіційними, слід звернутися до Постанови Кабінету Міністрів України «Про здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову» від 17 березня 2006 року [15]. Згідно з цим документом, «офіційний переклад означає автентичний виклад тексту багатостороннього міжнародного договору України, складеного мовою, іншою, ніж українська». Обов'язок здійснення офіційного перекладу покладений на Міністерство закордонних справ України, а офіційний статус переклад отримує лише після його затвердження компетентними органами (установами). Після підписання чи ратифікації нормативних актів і міжнародних договорів їх тексти публікуються в офіційних виданнях, до яких належать «Офіційний вісник України», «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Вісник Верховної Ради України», «Офіційний вісник Президента України». Наприклад, офіційне видання «Відомості Верховної Ради України» традиційно публікує такі документи двома мовами – українською та

російською, відразу ж здійснюючи російськомовний переклад. Таким чином, тільки переклади, опубліковані у вищеперелічених виданнях, можуть вважатися офіційними, а отже, вільно використовуватись усіма охочими. У всіх інших випадках переклади офіційних документів, що були здійснені на замовлення видавництва, іншомовного видання чи компанії, вважатимуться повноцінними авторськими творами, а їх використання буде неможливим без дозволу правовласників [3].

Нарешті, відповідно до статті 6 Закону «Про авторське право і суміжні права» іноземні особи та особи без громадянства, згідно з міжнародними договорами чи на основі принципу взаємності, мають однакові з особами України права, передбачені цим Законом. Не вдаючись у подробиці міжнародних відносин України у сфері захисту авторського права, можна (з дуже невеликим перебільшенням) стверджувати, що будь-який іноземець може заявити претензії з приводу неправомірного використання його твору в іноземному виданні громадянином України. Країна походження такого іноземця великого значення при цьому не має [20].

Якщо переклад певного твору здійснено з дотриманням прав автора оригіналу, то автор перекладу сам набуває авторських прав на переклад, якими може самостійно розпоряджатись (у тому числі забороняти використання перекладу іншим особам). Країна, в якій було опубліковано твір, переклад якого опубліковано в Україні, принципового значення при вирішенні даної ситуації не має [20].

Право на переклад існує протягом усього терміну чинності авторського права. Надання дозволу на переклад твору іншою мовою є ліцензійним договором. Автор може залишити за собою право під час дії договору на переклад давати дозвіл на переклад тією самою мовою й іншим особам. Проте в договорі на переклад може оговорюватися умова, згідно з якою автор бере на себе обов'язок не видавати такого дозволу [14].

Якщо існує авторський переклад (тобто переклад, який було зроблено самим автором), ніхто інший не може перекладати цей самий твір тією ж мовою. Від авторського перекладу слід відрізняти авторизовані переклади, тобто переклади, схвалені автором. Автор твору і його перекладач не є співавторами твору. Перекладач не несе відповідальності за зміст оригіналу, а автор оригіналу не несе відповідальності за якість перекладу.

Можливий також переклад не з мови оригіналу, а з проміжного перекладу. Наприклад, твір німецького автора було перекладено англійською мовою. Якщо передбачається перекласти цей твір українською мовою, але не з німецької, а з англійської мови, то

англійський переклад буде проміжним. Переклад українською мовою зазначеного твору може бути здійснений з дозволу як німецького автора, так і автора англійського перекладу [14].

Слід ураховувати також те, що, згідно з чинним українським законодавством, автор, який передав видавництву чи перекладачеві право на переклад, все одно залишає за собою право протидіяти будь-якому спотворенню чи перекручуванню твору, що може зашкодити його честі та гідності. Передусім, це стосується втручання в зміст твору, його зміни. Тому після завершення перекладу твору не зайвим буде показати готовий варіант авторові оригіналу аби пересвідчитись, що той не має претензій до перекладача щодо інтерпретації твору. Часто на етапі підписання угоди з автором перекладач або видавництво, що здійснює переклад, у тексті угоди передбачають можливість автора ознайомитись із текстом перекладу або навіть узгодити кандидатуру перекладача. Узгодження цих питань заздалегідь необхідно видавництву для того, аби впевнитися, що після опублікування твору та його надходження у продаж із боку автора не буде непередбачених претензій до перекладу [3].

З метою захисту своїх професійних прав, затвердження іміджу, обміну інформацією, обміну професійним досвідом, участі в регулюванні ринку праці перекладачі по всьому світу об'єднуються в професійні союзи, асоціації та об'єднання [1]. До найвідоміших міжнародних організацій перекладачів належать: *FIT (Fédération Internationale des Traducteurs)* – Міжнародна федерація перекладачів; *AIIIC (Association Internationale des Interpretes de Conférence)* – Міжнародна асоціація усних конференц-перекладачів; *CEATL (Conseil Européen des Associations de Traducteurs)* – Європейська асоціація літературних перекладачів тощо. Союзи перекладачів існують практично в кожній країні. Наприклад, в США – це *ATA (American Translators Association)* – Американська асоціація перекладачів; в Німеччині *BDÜ (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer)* – Федеральний союз усних та письмових перекладачів тощо. Переважна кількість цих організацій виникла ще після Другої світової війни, коли за перекладом остаточно закріпився професійний статус. Свідченням важливості та визнання перекладацької праці є наявність за кордоном спеціалізованих періодичних видань, присвячених питанням перекладознавства, практики перекладу та методики його викладання (*Babel, Meta, The Translator, Translation Journal, The Interpreter and Translator Trainer* та інші) [19].

Про укріплення правового та громадянського статусу перекладачів свідчить заснування в 1991 році Міжнародною федерацією перекладачів (FIT) Міжнародного дня перекладача (*International Translation Day*). Він відзначається 30 вересня в день смерті Святого Ієроніма, який переклав Біблію латинською мовою та який традиційно вважається покровителем перекладачів. Щорічно Міжнародна федерація перекладачів (FIT) оголошує девіз Дня перекладача. Так, у 2013 році свято проходило під девізом «Крізь лінгвістичні бар'єри – об'єднаний світ» (*Beyond Linguistic Barriers – A United World*). У межах святкування Міжнародного дня перекладача Міжнародна федерація перекладачів (FIT) проводить різноманітні прес-конференції, освітні тренінги, семінари тощо. Слід відзначити, що свято набуває дедалі більшої популярності.

Наша країна також не стоїть осторонь світових процесів. Так, у відповідь на нагальну потребу в забезпеченні належної якості перекладацьких послуг у 1999 році було створено Всеукраїнську громадську організацію «Асоціація перекладачів України». Асоціація перекладачів України та логотип АПУ зареєстровані Міністерством юстиції України відповідно до Закону України «Про громадські організації». Зупинимось детальніше на основній меті, цілях та завданнях вітчизняної асоціації.

Основною метою організації є забезпечення інформаційної, правової та технічної допомоги як тим, хто займається перекладами на професійному рівні, так і тим, хто є замовником перекладів. Організація спирається на вітчизняний і міжнародний досвід і прагне до співробітництва з організаціями, що об'єднують перекладачів в усьому світі. Загальними цілями та завданнями Асоціації перекладачів України є: 1) сприяння розвитку кращих стандартів перекладацької професії; 2) захист прав та інтересів перекладачів; 3) сертифікація перекладачів; 4) підвищення престижу перекладацької діяльності; 5) створення умов для формування чесної конкуренції в Україні; 6) створення єдиних вимог до надання перекладацьких послуг; 7) представництво інтересів перекладачів на міжнародній арені; 8) участь у діяльності міжнародних організацій, асоціацій, союзів; 9) обмін досвідом між перекладачами; 10) проведення експертиз перекладачів і вирішення спорів між замовниками й перекладачами; 11) публікація списків сертифікованих перекладачів, дійсних членів АПУ й організацій, що займаються перекладацькою діяльністю і виконують вимоги стандартів Асоціації перекладачів України СТТУ АПУ 001-2000 [6] та СТТУ АПУ 002-2000 [13]; 12) проведення тендерів серед перекладачів (компаній); 13) проведення консультацій

із питань перекладацької діяльності; 14) пошук оптимальних рішень з урахуванням конкретних обсягів, тематики, цілей перекладу і вимог замовника; 15) проведення науково-практичних семінарів, конференцій тощо.

Асоціація перекладачів України проводить сертифікацію перекладачів. Зазначається, що, звертаючись до послуг сертифікованих перекладачів, замовник отримує гарантію якості виконання своїх замовлень. Перекладачі письмового перекладу стають дійсними членами АПУ тільки після проходження акредитаційного іспиту, який приймає комісія з провідних спеціалістів у сфері перекладу, а колективи перекладачів (бюро або центри перекладів) за умови дотримання стандартів Асоціації СТТУ АПУ 001-2000 [6] та СТТУ АПУ 002-2000 [13] або за наявності чинної сертифікованої системи якості в галузі перекладів за міжнародним стандартом ISO. Для того, щоб вступити до АПУ, усні перекладачі повинні мати певну кількість напрацьованих годин усного перекладу, рекомендації замовників або дійсних членів АПУ. Члени АПУ дотримуються кодексу професійної етики [7] і під час вступу до АПУ зі статусом дійсного члена проходять ретельну перевірку на відповідність до вимог прийнятих стандартів.

Переклад має власні стандарти професії, які й висвітлює Асоціація перекладачів України. Розглянемо основні з них, звернувшись до інформації, яку надає АПУ [2]. Так, у своїй професійній діяльності перекладачі мають послуговуватися галузевими міжнародними та національними стандартами в галузі перекладів, які діють на території України, а саме: ISO 2384:1977. Documentation. Presentation of translations (Документація. Оформлення перекладів) [21]; ДСТУ 4309:2004. Інформація та документація. Оформлення перекладів [5]; ГОСТ 7.36-88. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Неопублікований переклад. Координація, загальні вимоги та правила оформлення [16]; Типові норми часу на переклад і переробку науково-технічної літератури та документації [17]; СТТУ АПУ 001-2000. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги [6]; СТТУ АПУ 002-2000. Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг [13]; Рішення Української комісії з питань правничої термінології № 9.

До перекладачів висувається ціла низка кваліфікаційних вимог, зокрема: мати базову або повну вищу освіту з цієї спеціальності; бути компетентним у мовах, які використовуються під час перекладу (тобто професійно володіти мовою початкового тексту та мовою перекладу); володіти спеціалізацією діяльності замовника, для якого виконується переклад, а також термінологією тематики на мовах, що використовуються для перекладу.

Виконаний перекладачем письмовий переклад буде вважатися якісним за умов, якщо: переклад відповідає вимогам замовника та відповідає початковому тексту за змістом, смислом, оформленням; переклад не містить граматичних, орфографічних і пунктуаційних помилок; термінологія перекладу відповідає галузевій приналежності початкового тексту; у перекладі зберігається одноманітність термінів, найменувань, умовних позначень, скорочень, символів.

Якісний усний переклад повинен: відповідати усній промові доповідача за змістом та сенсом; бути повним та адекватним; не містити граматичних помилок; термінологія перекладу має відповідати галузевій приналежності вихідного повідомлення; у перекладі слід дотримуватися одноманітності термінів, найменувань, умовних позначень, скорочень.

Встановлення тарифів на письмові переклади здійснюється з урахуванням таких параметрів: одиниці виміру обсягу, терміну виконання перекладу, мови та складності перекладу. Складність перекладу передбачає знання перекладачем спеціальної термінології, а також час, який необхідно витратити під час роботи над перекладом для вивчення спеціальної літератури, проведення консультацій зі спеціалістами з тематики перекладу.

Одиницею виміру обсягу письмового перекладу є рядок (62 знаки, враховуючи пробіли) або сторінка (1 860 знаків, враховуючи пробіли). Для підрахунку кількості рядків або сторінок може використовуватися комп'ютерна програма підрахунку знаків, яка дозволяє визначити кількість рядків або сторінок шляхом додавання кількості слів і символів без пробілів та ділення отриманої суми на 62 або 1 860 знаків. Підрахунок знаків може здійснюватися за друкованим текстом. У перекладацькій практиці деяких країн застосовується інша одиниця виміру обсягу письмового перекладу, яким є слово або 1 000 слів початкового тексту.

Встановлення тарифів і коефіцієнтів терміновості безпосередньо пов'язане з терміном виконання та обсягом письмового перекладу. Обсяг перекладу за звичайним тарифом становить 5 стандартних сторінок на день, а це означає, що за обсягу перекладу до 15 стандартних сторінок звичайним терміном виконання перекладу є 3 робочих дні. Початком терміну виконання письмового перекладу може вважатися день, що йде після дати прийому замовлення на такий переклад.

Ціна за усний переклад встановлюється за годину або за день. У системі тарифікації застосовується правило мінімальної ставки, яка складає половину робочого дня, тобто чотири години.

Норма часу на усний переклад складає не більше 8 годин за один робочий день із перервами. За роботи перекладача на виїзді день від'їзду та день приїзду вважаються як один додатковий робочий день.

Для забезпечення якості усного перекладу важливою є належна кількість перекладачів, яка залежить від виду перекладу, кількості мов, характеру заходу, його тривалості та інтенсивності з урахуванням того, що на якість перекладу впливає фізична та розумова втома, яку зазнають перекладачі під час роботи.

Якщо мова йде про послідовний переклад, то мінімальна кількість перекладачів буде такою: для переговорів, зустрічей, прес-конференцій тощо двома робочими мовами достатньо одного перекладача; для семінарів, тренінгів тощо двома робочими мовами необхідно не менше двох перекладачів, які повинні змінювати один одного через певні проміжки часу; у виняткових випадках (наприклад, невелика тривалість заходу) без шкоди якості перекладу та здоров'ю перекладача може бути задіяний один перекладач замість двох.

Для виконання синхронного перекладу на кожен пар мов потрібно не менше двох перекладачів, які повинні змінювати один одного через певні проміжки часу. Перекладачі працюють, знаходячись у спеціальній кабінці; для здійснення перекладу вони використовують навушники з мікрофоном, пульт перекладачів. Кількість кабінки перекладачів дорівнює кількості мов перекладу.

Замовник перекладу має надати перекладачеві інформацію, яка може знадобитися для забезпечення якості перекладу, а саме: особливості написання власних імен і назв організацій, зазначених у початкових текстах; розшифровка наявних у документі скорочень, які не є загальноприйнятими; наявність внутрішньокорпоративної термінології замовника; довідкові матеріали, які можуть допомогти перекладачеві в роботі над перекладом; інформація щодо сфери діяльності, в якій буде використовуватися переклад, і кінцева мета його використання тощо. Причому перекладачеві слід з'ясувати зазначену інформацію ще до початку роботи над перекладом. Усний переклад не є виключенням, адже його якість напряду залежить від попередньої поінформованості та підготовки перекладача, а тому необхідним є завчасне забезпечення перекладача тематичними матеріалами (програмою, доповідями, тезами, презентаціями тощо).

Обов'язковим етапом виконання замовлення на переклад є його редагування, яке також виконує функцію контролю якості. З цією метою переклад може передаватися редакторові. До передачі редактору

перекладач повинен самостійно провести перевірку тексту перекладу з використанням комп'ютерної програми перевірки орфографії та граматики з метою виявлення та усунення можливих помилок, зокрема й друкарських.

Перекладач не повинен допускати зриву прийнятого на себе замовлення через відмову від нього без поважних причин. За наявності в перекладача причин, через які він не може виконувати взяте на себе замовлення, перекладач повинен повідомити про це працедавцю за такий строк, за якого у працедавця буде достатньо часу для підготовки заміни. Перекладач може запропонувати своєму працедавцеві кандидатуру іншого перекладача як рівноцінну заміну; працедавець може надати перевагу самостійному пошуку заміни.

Українське законодавство не передбачає юридичної відповідальності суб'єкта підприємницької діяльності за вибір перекладача для підготовки зовнішньоекономічних договорів та, за загальним правилом, перекладач має надавати якісні послуги [11].

У деяких випадках законодавство України передбачає кримінальну відповідальність перекладача, зокрема у випадках, коли він бере участь у судочинстві [8; 10; 11]. Кримінальна відповідальність настає в разі відмови виконувати свої обов'язки в суді або під час провадження досудового слідства, а також за завідомо неправильний переклад, про що перекладач дає підписку [8; 10; 11]. Однак обґрунтована відмова (наприклад, перекладач доходить висновку, що недостатньо знає мову, з якої треба виконувати переклад тощо) або помилки, викликані хибним сприйняттям подій або фактів (у разі підтвердження всіх цих обставин) не тягнуть такої відповідальності [10].

Підсумовуючи все наведене вище, можна зробити **висновок**, що обізнаність із правовими та нормативними аспектами перекладацької діяльності є необхідною умовою для будь-якого перекладача, оскільки забезпечує якість перекладу через його відповідність чинним нормам, а також надає перекладачеві можливість відстоювати та реалізовувати свої права. Зважаючи на це, даний аспект має бути обов'язковим компонентом фахової підготовки майбутніх перекладачів, а тому **перспективи подальших наукових розвідок** вбачаємо в побудові спеціальних навчальних матеріалів на основі відібраної інформації та подальшій їх апробації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : [учеб. пособие для студ. филол. и лингв. факультетов высш. учеб. заведений] / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : Академия, 2006. – 352 с.

2. Асоціація перекладачів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/>.
3. Афанасьєва К. О. Правові аспекти підготовки до друку перекладів / К. О. Афанасьєва // Наукові записки Інституту журналістики. – 2011. – Т. 44. – С. 138–142.
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Стаття 64.
5. Інформація та документація. Оформлення перекладів (ISO 2384:1977, MOD) : ДСТУ 4309:2004. – [Чинний від 28.05.2004]. – К. : Держспоживстандарт України, 2005. – 18 с. – (Національний стандарт України).
6. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги [Електронний ресурс] : СТТУ АПУ 001-2000. – [Чинний від 2000-03-29]. – К. : Всеукраїнська громадська організація «Асоціація перекладачів України», 2000. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/15>.
7. Кодекс професійної етики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/code>.
8. Костіна Л. Участь перекладача у кримінальному судочинстві / Л. Костіна // Право України. – 2003. – № 8. – С. 106–110.
9. Кучай Т. П. Підготовка фахівців у сфері перекладу в світовому контексті / Т. П. Кучай // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Частина II. – № 199. – С. 69–72.
10. Кучинська О. П. Перекладач в кримінальному процесі України / О. П. Кучинська // Вісник академії адвокатури. – 2010. – № 1. – С. 139–141.
11. Нагайська В. Ю. Правове регулювання діяльності перекладачів в міжнародних відносинах / В. Ю. Нагайська, І. В. Лисенко // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 12–14 травня 2010 р. : тези доповідей. – Харків, 2010. – С. 283.
12. Ольховская А. С. Личностные характеристики будущих переводчиков как фактор успешного трудоустройства по специальности / А. С. Ольховская // Функциональная лингвистика. – 2013. – № 5. – С. 310–312.
13. Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг [Електронний ресурс] : СТТУ АПУ 002-2000. – [Чинний від 2000-03-29]. – К. : Всеукраїнська громадська організація «Асоціація перекладачів України», 2000. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/16>.
14. Право інтелектуальної власності : [підручник для студ. вищих навч. закл.] / [О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.]; під ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К. : ІнЮре, 2004. – 670 с.
15. Про здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову : постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2006 р. № 353 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 12, 5 квітня. – С. 54.
16. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Неопубликованный перевод. Координация, общие требования и правила оформления : ГОСТ 7.36-88. – Введен в действие 01.07.1989. – М. : Государственный комитет СССР по стандартам, 1989. – 14 с.
17. Типові норми часу на переклад і переробку науково-технічної літератури та документації / [тех. ред. О. О. Довгаль]. – Краматорськ : Національний центр продуктивності, 1997. – 28 с.
18. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Стаття 356.

19. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу : [підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад»] / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

20. Яблонський Б. Як розподіляються авторські права при перекладі на українську матеріалів іноземних ЗМІ? [Електронний ресурс] / Б. Яблонський. – 2004. – Режим доступу :

<http://www.telekritika.ua/yuridichna-consultaciya/2004-01-28/5052>.

21. Documentation. Presentation of translations : ISO 2384:1977. – [Available as of 1977-03-01]. – ISO/TC 46 «Information and documentation». – 4 p.

РЕЗЮМЕ

Ольховская А. С. Правовые аспекты деятельности переводчика как объект профессионального обучения.

Статья посвящена анализу правовых аспектов деятельности переводчика, которые входят в его профессиональную компетентность и должны стать обязательной составляющей профессионального обучения. В частности рассматривается авторское право переводчика, защита прав и профессиональные союзы, призванные помочь переводчику их отстаивать, криминальная ответственность переводчика, стандарты профессии в устном и письменном переводах. Обосновывается необходимость построения специальных учебных материалов на основе отобранной информации и последующей их апробации.

Ключевые слова: переводческая компетентность, профессиональное обучение, правовой статус переводчика, авторское право, защита прав переводчика, профессиональные союзы, криминальная ответственность переводчика, учебные материалы.

SUMMARY

Olkhovska A. Legal Aspects of Translator/Interpreter Activity as an Object of Professional Training.

The article deals with the legal aspects of the interpreters'/translators' activities that are part of the translator's/interpreter's professional competence and are to become a mandatory component of professional training. The previous research showed a low level of students' knowledge in legal norms governing the interpreters'/translators' work and this may have a very negative effect on the professional work. The article investigates translator's copyright, translators'/interpreters' right protection and trade unions, translator's/interpreter's criminal liability, professional standards of interpretation and translation. The list of Ukrainian laws and Ukrainian and international standards governing the work of translators/interpreters is provided which is of essential importance for students majoring in translation/interpretation. One of the main legal aspects in translation is copyright which is a judicial instrument codified in many nations' laws that extends copyright protection to the translation of works. So long as the work exists in some tangible form, copyright protections automatically attach. When a copyrighted work is translated into another language, a new work emerges that carries with it its own set of copyright privileges, known as translation copyright.

Another emphasis is made on the Ukrainian Translators Association intended to unite translators and interpreters of Ukraine and about the existence and functions of which students are unaware. This organization sets professional standards and provides rules of professional behavior for Ukrainian translators/interpreters which students majoring in translation/interpretation must be aware of. The organization also provides the possibility of becoming a certified translator/interpreter. Translators' and interpreters' mistakes and deliberate misconduct can result in criminal liability. That's why in case if the

translator/interpreter is not sure it's better to reject to translate/interpret as grounded refusal doesn't involve any liability. Mastering all these legal aspects of the translator/interpreter activity is of a vital importance that's why it is argued in the article that they are to be included into the professional training. The author grounds the necessity of creating special teaching materials on the basis of the chosen information and their consequent experimental testing.

Key words: *translation competence, professional training, legal status of the translator/interpreter, copyright, protection of translators'/interpreters' rights, translators'/interpreters' trade unions, criminal responsibility of translators/interpreters, teaching materials.*